

УДК 351.711

Блага В.В.

*кандидат економічних наук, доцент,**Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Марченко І.Ю., Кобзарєва Г.Ю.

*студенти**Харківського національного автомобільно-дорожнього університету***ПРИВАТИЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА ЯК ШЛЯХ ВИХОДУ З КРИЗИ****PRIVATIZATION OF STATE PROPERTY AS A WAY OUT OF CRISIS****АНОТАЦІЯ**

У статті розглянуто процес приватизації як можливий вихід України з кризи. Метою дослідження є аналіз приватизації державних підприємств, обґрунтування доцільності цієї процедури та знаходження компромісу між приватними і державними підприємствами. Не існує єдиної точки зору щодо того, як приватизація впливає на розвиток економіки країни, тому варто розглядати її у контексті сучасних реалій. Приватизація в Україні здійснюється під впливом різних факторів, які відображаються на специфіці цього процесу, під час її аналізу та впровадження. Для визначення заходів, які необхідно застосовувати, щоб даний процес був не «шкідливим» для економіки країни, був проведений аналіз етапів розвитку приватизації в Україні. Проаналізовано зарубіжний досвід, зроблені висновки щодо приватизації державного майна в умовах кризи.

Ключові слова: криза, державна власність, приватизація, державне регулювання, економіка країни, розвиток.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрен процесс приватизации как возможный выход Украины из кризиса. Целью исследования является анализ приватизации государственных предприятий, обоснование целесообразности этой процедуры и нахождения компромисса между частными и государственными предприятиями. Не существует единой точки зрения относительно того, как приватизация влияет на развитие экономики страны, поэтому следует рассматривать ее в контексте современных реалий. Приватизация в Украине осуществляется под воздействием различных факторов, которые отражаются на специфике этого процесса, ходе ее анализа и внедрения. Для определения мер, которые необходимо применять, чтобы данный процесс был не «вредным» для экономики страны, был проведен анализ этапов развития приватизации в Украине. Проанализирован зарубежный опыт, сделаны выводы относительно приватизации государственного имущества в условиях кризиса.

Ключевые слова: кризис, государственная собственность, приватизация, государственное регулирование, экономика страны, развитие.

ANNOTATION

The article deals with the process of privatization as a possible way out of the crisis in Ukraine. The aim of the study is to analyze the privatization of state enterprises, rationale for this procedure and find a compromise between private and public enterprises. There is no single point of view on how privatization affects the development of the economy, so it should be considered in the context of contemporary realities. Privatization in Ukraine is carried out under the influence of various factors that affect the specifics this process during its analysis and implementation. In order to determine the measures to be applied to this process was not «harmful» to the economy, analysis of the stages of development of privatization in Ukraine was held. Analyzed international experience, conclusions regarding the privatization of state assets during the crisis.

Keywords: crisis, state ownership, privatization, government regulation, country's economy and development.

Постановка проблеми. Перед початком ринкової трансформації економіка України мала риси як тотального одержавлення, так і тотальної монополізації. В економіці були відсутні вільні капітали, які могли б бути використані для приватизації, ринкова і неринкова інфраструктура були нерозвинуті. Такі передумови не дають чіткого розуміння приватизації. Потреба у створенні приватного підприємства вимагала високі темпи здійснення приватизації для того, щоб сформувані достатньо самостійні господарські суб'єкти. Варто зауважити, що для здійснення приватизації державного майна потрібен значний обсяг вільних грошових капіталів. Для розв'язання цієї суперечності було впроваджено ідею поєднання платних і безоплатних форм приватизації. Саме у цьому й полягає основна особливість приватизації в Україні, але треба враховувати особливості кожної сфери господарювання, щоб оцінити доцільність проведення приватизації в умовах кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методичні та практичні проблеми реформування відносин власності та управління державною власністю в умовах ринкових перетворень знайшли своє місце в наукових дослідженнях таких вітчизняних учених, як: В. Бесєдін, А. Гальчинський, В. Геєць, В. Голиков, С. Мочерний та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи специфіку реформування власності в Україні і, насамперед, перевагу неконкурентних форм її реалізації, відсутність очікуваних позитивних ефектів розвитку економічної системи, варто визнати необхідність розробки програми активного впровадження конкурентної методики приватизації з метою пошуку ефективного власника і стратегічного інвестора. Постає проблема масштабної післяприватизаційної підтримки підприємств за допомогою відповідних ринкових структур із залученням банків, страхових та консалтингових фірм.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз етапів приватизації державних підприємств в Україні та доцільність цієї процедури в умовах кризи, виявлення можливості знаходження компромісу між приватною та державною власністю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожен процес має свої етапи розвитку, і приватизація в Україні також, етап впровадження починається ще з 1992 року, коли був прийнятий пакет законодавства Верховною Радою України, але тіньова приватизація мала своє місце ще з 1980-х років. Активно цей процес почав працювати лише з 1993 року, вже у 1996 році було завершено малу приватизацію, а в 1999 році – масову [1]. Усі етапи представлені на рисунку 1.

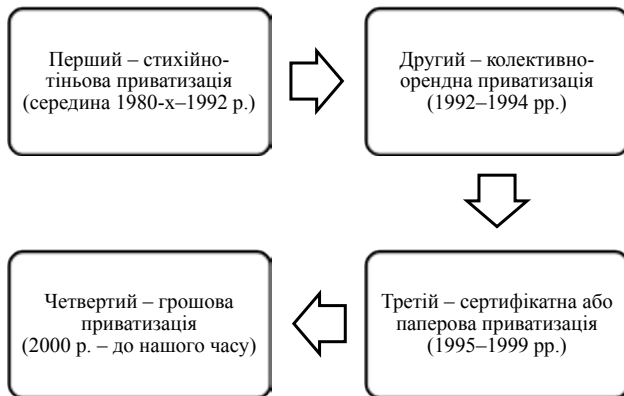

Рис. 1. Етапи приватизації

Сформовано авторами

Роздержавлення є першим кроком до приватизації державної власності. Роздержавлення у широкому розумінні – це процес відчуження державного майна з державної власності.

Масова приватизація свого часу змогла частково вивести «з тіні» цей процес, що дало змогу не дати збанкрутувати державним підприємствам. Тому цей процес мав не тільки негативний характер, це дало змогу перешкодити більшим проблемам, таким як приватний контроль, монополізація збуту продукції та постачання її приватними підприємствами.

Нині існує низка підприємств, які є досить привабливими для приватного капіталу, але все ще знаходяться у державній власності. Якщо взяти до уваги обіцянки про акціонування «Укрзалізниці» і жвавий інтерес великого бізнесу до ДПЗКУ і Одеського припортового заводу, цілком імовірно, що рано чи пізно, вони перейдуть в приватні руки.

В Україні відомий топ-10 найбагатших держпідприємств, таких як [2]:

- 1) Нафтогаз України (72,6 млрд грн);
- 2) Енергоатом (23,2 млрд грн);
- 3) Південно-Західна залізниця (9,9 млрд грн);
- 4) Одеська залізниця (9,1 млрд грн);
- 5) Львівська залізниця (7,7 млрд грн);
- 6) Південна залізниця (7,3 млрд грн);
- 7) Придніпровська залізниця (7,2 млрд грн);
- 8) Державна продовольчо-зернова корпорація України (7,1 млрд грн);
- 9) Одеський припортовий завод (5,4 млрд грн);
- 10) Адміністрація морських портів України (4 млрд грн) (рис. 2).

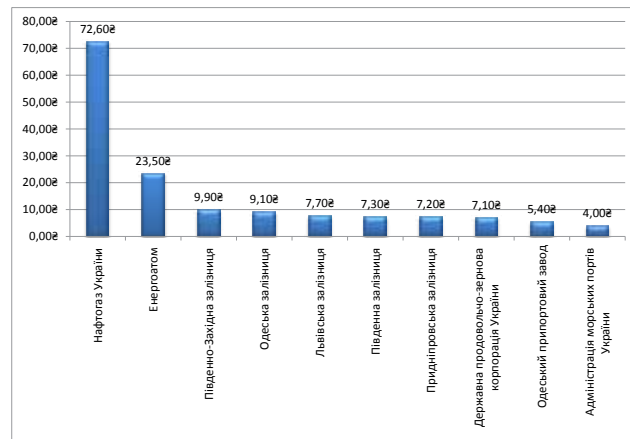

Рис. 2. Чистий дохід, млрд грн

Від неефективної праці держпідприємств країна втрачає 115 млрд грн. На рисунку 3 ми можемо побачити втрати топ-100 компаній.

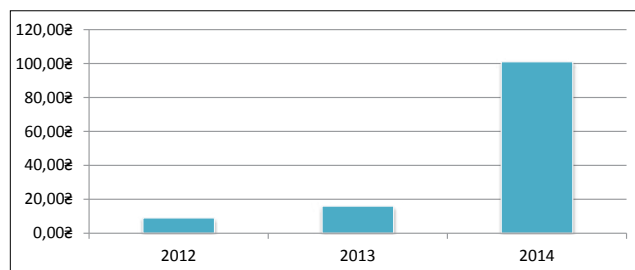

Рис. 3. Втрати топ-100 компаній (млрд грн)

Сформовано авторами

Від неефективної роботи держпідприємств країна за рік втрачає 115 млрд грн, і ситуація погіршується.

На жаль, з кожним роком ці збитки стають більшими. Якщо топ-100 компаній у 2012 році втратили 9 млрд грн, у 2013 році – 16 млрд грн, то минулого року вони втратили 101 млрд грн.

У 2015 році збитки лише стали більшими. У першому кварталі 2015 року збитки становили 9,7 млрд грн – це у 2 рази більше, ніж у такому ж періоді 2014 року.

Процес приватизації обумовлений певними етапами, які представлені на рисунку 4.

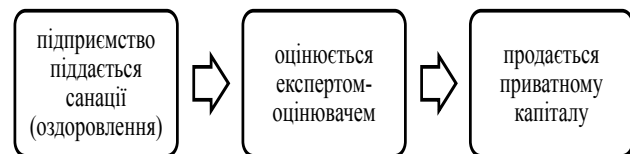

Рис. 4. Етапи процедури приватизації

Сформовано авторами

Цілі приватизації є різними: від зміни відносин власності на засоби виробництва до залучення іноземних інвестицій, що є нині актуальним. Але однією із найголовніших цілей є структурна перебудова економіки та стабілізація економічного становища, не менш важливим також є розвиток конкуренції, щоб обмежити монополізацію [3].

Приватизація – добре це чи погано? Однозначно сказати не можна. Вона має як свої переваги, так і недоліки (табл. 1).

Таблиця 1
Переваги та недоліки приватизації

Переваги	Недоліки
Залучення інвестицій	Розпил між дрібними акціонерами
Формування конкурентного ринку	Втрата державою контролю над розподілом власності
Розвиток науково-технічної бази	

Якщо взяти за приклад країни Європи та роглянути окремі галузі, то в кожній країні це призвело до різних наслідків. Так, наприклад, приватизація залізних доріг у Великобританії пройшла не так успішно, як у США, тому що держава продовжувала втручатися у їхню діяльність і не давала повної свободи на відміну від США.

Так само стоїть питання про приватизацію портів. В Англії порти вже давно у приватних руках, і в більшості розвинених країн – також. У Греції, Ізраїлі, Кіпрі давно обговорюється продаж акцій портів. Для України теж було б непогано віддати порти у приватні руки, що обговорювалося у 2015 році, але було перенесено передачу Одеського порту на 2016 рік [4]. Це було б логічно, бо перевалкою вантажів займаються інвестори, а не держава.

Для України ефективною є ринкова трансформація, тому доцільним є застосування запропонованої авторами методики оцінки фінансового стану українських підприємств для прийняття обґрунтованого управлінського рішення інвесторами [5, с. 95]. В умовах сьогодення можна стверджувати, що приватизація:

- є одним із основних інструментів ринкової трансформації відносин власності, який може стимулювати економічне зростання і підвищувати ефективність роботи приватизованих підприємств, а також забезпечувати інвестиційні можливості самої держави та сприяти вирішенню багатьох проблем у соціальній сфері;

- сприяє залученню стратегічних власників на підприємства, утворенню нової формації власників-підприємців, особисті інтереси яких тісно пов'язані з розвитком підприємств та економіки в цілому;

- сприяє потужній фінансовій ін'єкції, яка може закласти фундамент для соціально-економічного зростання економіки країни.

Приватизація – це складний і суперечливий процес, який має свої глибокі властивості, що зв'язані з кардинальною зміною соціальної структури та зміною соціально-економічного ладу в Україні.

Нині більша кількість населення не зовсім підготовлена до сприйняття змін, тому проведення приватизації швидкими темпами може

не призвести до бажаних результатів, а лише погіршити ситуацію.

Висновки. Виходячи з того, що очікування позитивних ефектів розвитку економічної системи України відсутні, враховуючи специфіку реформування власності в Україні, треба більш активно впроваджувати приватизацію, її конкурентні методи з метою пошуку ефективного власника і стратегічного інвестора. Необхідна масштабна підтримка підприємств після приватизації за допомогою відповідних ринкових структур із залученням банків, страхових та консалтингових фірм.

Але варто розуміти, що є низка підприємств, які не підлягають приватизації, тому що вони відповідають за національну безпеку, це підприємства воєнного призначення. Якщо такі підприємства піддати роздержавленню, то країна може опинитися у скрутному становищі під час воєнних конфліктів. Також підприємства, які представляють Україну й успішно конкурують на світовому ринку, наприклад, підприємства авіакосмічної промисловості, теж не підлягають приватизації, тому що держава зацікавлена в удосконаленні виробництва і збереженні технології виробництва в країні.

Аналіз порівнянь різних засобів приватизації показав, що у світі переважає такий спосіб приватизації, як перетворення підприємств і організацій у відкриті акціонерні товариства. Ця форма набула найбільшого поширення з розвитком великого бізнесу, бо його важко вести на основі тільки приватних коштів підприємця.

Тому пропонується в умовах сьогодення низку підприємств вивести на рівень змішаного управління, тобто залишити половину державного майна та половину приватного, що дасть змогу залучити кошти до підприємств і дасть поштовх до розвитку, в той же час ці підприємства зможуть бути гнучкими до економічних потрясінь та соціальної нестабільності. Для цього також треба провести низку реформ та прийняти деякі законодавчі акти, які б дали змогу приватним підприємствам функціонувати без втручання держави. Водночас необхідно, щоб держава мала вплив на низку дій цих підприємств, тому що повна свобода підприємств може спровокувати країну до соціальної нестабільності. В умовах кризи необхідно стабілізувати політичне становище і дати змогу інвесторам бути впевненими у своїх вкладах, це необхідно забезпечити на законодавчому рівні, відкоригувати Податковий кодекс, тому що завеликі податки провокують тіньову економіку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Сучасна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.if.ua/book/64/4747.html>.
2. 10 найбагатших держпідприємств України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.online.ua/print/701348/>.

3. Ефективність приватизації державного майна в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=35>.
4. Приватизація. Фонд державного майна України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org>.
5. Блага В.В. Удосконалення методики оцінки фінансового стану українських підприємств / В.В. Блага, В.В. Благой, А.В. Пась // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва : збірник наукових праць: Випуск № 2(7). – Харків : ХНАДУ, 2014. – С. 95-97.